

СУТНІСТЬ ТА АНАЛІЗ СТАНУ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК

Анотація. Розглянуто сучасний стан розвитку ринку платіжних карток, основні переваги та недоліки використання платіжних карток. Визначено правові поняття розрахунків із використанням платіжних карток. Досліджено напрями вдосконалення електронних платежів.

Аннотация. Рассмотрено современное состояние развития рынка платежных карточек, основные преимущества и недостатки использования платежных карточек. Определены правовые понятия расчетов с использованием платежных карточек. Исследованы направления совершенствования электронных платежей.

Annotation. The current state of the payment card market development is investigated. Main advantages and disadvantages of the use of payment cards are studied. Legal concepts of payments using payment cards are identified. Ways of improvement of electronic payments are considered.

Ключові слова: платіжна картка, готівкові та безготівкові розрахунки.

Сьогодні спостерігається гостра конкуренція банків щодо їхньої боротьби за нові сегменти ринку карткового бізнесу. Зацікавленість клієнтів у надійному і зручному засобі розрахунку стимулює діяльність банків у наданні різноманітних якісних послуг і продуктів. За допомогою карток клієнти можуть отримувати заробітну плату та пенсію, розраховуватися в торговельних мережах, замовляти та оплачувати найрізноманітніші послуги, здійснювати банківські перекази та одержувати кредити.

Питанням розвитку системи безготівкового обслуговування за допомогою платіжних карток присвячені роботи таких науковців, як Ф. Бутинець, В. Кетечкова, В. Коваленко, О. Любунь, В. Міщенко, О. Роїна, Н. Слав'янська, Є. Терехова, О. Шевчук, Н. Шульга, Чайковський Я. І., В. Уоскін [1]. Дослідженнями питань становлення та розвитку карткового ринку в Україні займалися такі вчені та практики, як Герасимович А. М., В. Кравець, В. Поздняков, В. Берников, А. Бірюков, В. Харченко, Ю. Коваль, А. Зв'язочкін, Т. Валентинова та ін. [2].

Метою даної статті є дослідження стану розвитку ринку платіжних карток в Україні та особливості їх використання, розкриття сучасних проблем, які впливають на даний ринок.

Картковий ринок в Україні почав формуватися в 1994 – 1995 роках, коли кілька банків почали співпрацю з міжнародними платіжними системами VISA та MasterCard.

Платіжна картка – персоналізований платіжний інструмент, який надає можливість користувачу картою здійснювати безготівкові розрахунки з оплати товарів, послуг, а також отримання готівки в відділах банків і банківських банкоматах. Прийняття картки до сплати та видачі готівки з неї здійснюється підприємствами торгівлі, сервісу та банками, які є членами платіжної системи, яка обслуговується картками [3].

Залежно від використання банківських платіжних карток операції за їх допомогою можна поділити на готівкові та безготівкові. Тобто якщо не знімаючи з картки грошових коштів, здійснюються розрахунки (або інші операції), то такі операції є безготівковими.

Безготівкові розрахунки є менш витратними і краще пристосовані до автоматизації операційних процедур, ніж платежі готівкою. Це особливо важливо у сфері роздрібних операцій, де великі витрати банків на розрахунково-касове обслуговування дрібних клієнтів.

За такими даними можна сказати, що українці все ж таки віддають перевагу готівковим коштам.

За минулий рік із використанням платіжних карток було знято в банкоматах готівкою майже 650 млрд грн. Середня сума зняття грошей була близько 900 грн. Мине трохи часу і платіжні картки будуть більше використовувати для розрахунків за товари і послуги. За підсумками 2012 р. за допомогою платіжних карток було оплачено товарів на суму 91,5 млрд грн. Це майже в 2 рази більше, ніж у 2011 р. У 2012 р. вартість однієї покупки в торговельних мережах за допомогою платіжної картки становила близько 260 грн, у 2011 році – тільки 211 грн. Зростає і кількість використання платіжних карток при розрахунках у торгових мережах та сума покупки на них [4].

Пунктом 14.19 ст. 14 Закону України від 05.04.2001 р. № 2346-III "Про платіжні системи та переказ коштів в Україні" передбачено, що суб'єкти господарювання зобов'язані забезпечити можливість здійснення держателями електронних платіжних засобів, до яких належать платіжні картки, розрахунків за продані товари (надані послуги) з використанням електронних платіжних засобів [5].

З 1 квітня 2013 року всі торговельні організації і сфера послуг, за винятком сільської місцевості, зобов'язані мати платіжні термінали для прийому безготівкових платежів за допомогою платіжних карток. На сьогодні вже в торговельних мережах встановлено більше 133 тис. платіжних терміналів і цей процес прискорюється. Зараз банки активно працюють з торговельними мережами і намагаються закріпитися в найбільш масових. Не виключено, що через п'ять – сім років обсяги безготівкових платежів у торговельних мережах будуть на рівні 600 – 700 млрд грн [3].

Лідером серед областей України з використання кількості платіжних карток та інфраструктури їх обслуговування станом на 01.10.2013 р. є Київська область, у якій нараховується 10 482 891 одиниць використаних карток та 4 882 одиниць використаних банкоматів. У Дніпропетровській області кількість використаних карток – 7 533 734 одиниць, а банкоматів – 3 611 одиниць. У Донецькій області кількість використаних карток – 6 477 867

одиниць, а банкоматів – 3 953 одиниць. Стосовно банкоматів, то Донецька область з використання банкоматів перевищує Дніпропетровську область на 342 одиниць банкоматів [4].

У третьому кварталі 2013 року кількість операцій з використанням спеціальних платіжних засобів, емітованих українськими банками становила 354 млн одиниць. З них: отримання готівки – 191 млн, а безготівкових платежів – 163 млн на суму 37 414 млн грн. Звідси видно, що все ж таки суспільство надає перевагу готівці.

Кількість банкоматів, які обслуговували платіжні картки на 01.10.2013 року склала 38 909 одиниць, що порівняно з 01.10.2013 р. збільшилась на 485 одиниць, а кількість платіжних терміналів зросла на 9 850 одиниць (з 184 756 до 194 606 одиниць того ж періоду). На 01.10.2013 р. 38 909 одиниць встановлених в Україні банкоматів обслуговували 33 860 тис. емітованих платіжних карток [4].

У свою чергу, не всі банки зацікавлені щодо повного переходу населення до платіжних карток. Це можна пояснити тим, що з одного боку, комісія за зняття готівки у власній мережі банкоматів дорівнює нулю, а з іншого – жодна з фінансових компаній не може своєю інфраструктурою цілком задовольнити потреби власників своїх карт.

Відповідно до світової практики з метою стимулювання розвитку безготівкових платежів в Україні здійснено ряд заходів відповідно до Закону України від 18.09.2012 р. № 5284-VI "Про внесення змін в деякі законодавчі акти України" [6], Національному банку України надано право встановлювати граничні суми розрахунків готівкою для фізичних та юридичних осіб. Окрім цього цей Закон:

надає Національному банку України право визначати напрям розвитку сучасних електронних банківських технологій, контролювати створення електронних платіжних інструментів;

визначає порядок ведення Національним банком реєстру платіжних систем та систем розрахунків в Україні;

регулює порядок випуску та використання електронних грошей;

надає Державній податковій службі України право здійснювати контроль за дотриманням порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги) і вимог щодо забезпечення суб'єктами господарювання можливості розрахунків за товари (послуги) з використанням електронних платіжних засобів;

передбачає встановлення штрафу в розмірі 8,5 тис. грн за обмеження або відмову в реалізації права споживача оплачувати покупки в торгових точках за допомогою електронних платіжних засобів.

Дані нововведення сприятимуть розвитку безготівкових розрахунків та вдосконалення національної платіжної інфраструктури.

До недоліків банківських платіжних карток можна віднести вплив на них природних чинників: перепад температури, вологу, прямі сонячні промені, механічні навантаження. Якщо власник платіжної картки забув або втратив РІП-код, деякі банки беруть додаткову плату, можливі зломи комп'ютерних мереж банку хакерами, перехоплення даних про банківські платіжні картки і його власників при розрахунках через мережу Internet.

Отже, основними напрямками подальшого розвитку ринку платіжних карток в Україні повинно бути: впровадження більш захищених чіпових карток; розповсюдження частки кредитних карток; поліпшення договірних умов щодо зарплатних проектів та ін. Максимально захистити банківську платіжну систему від несанкціонованого доступу комп'ютерних мереж банку. Розробити захист пластикових карток від природних чинників. І за згоди більш розширити мережу безготівкових банківських пристроїв, а особливо у торговельних мережах, бо ще не всюди можна розраховуватись платіжною картою.

Наук. керієн. Литвиненко А. О.

Література: 1. Корецька Н. І. Оцінка вітчизняного ринку платіжних карток / Н. І. Корецька // Економічні науки. – Серія "Регіональна економіка". – 2011. – № 8 (31). 2. Волошина Е. И. Эффективность платежных карт / Е. И. Волошина // ВІСНИК ЖДТУ. – № 2 (48). 3. Безлюдный В. В. Операции коммерческих банков с платежными картами / В. В. Безлюдный // Проблемы материальной культуры – Экономические науки. – 2012. 4. Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/control/uk/doccatalog/list?currDir=44577>. 5. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні : Закон України від 05.04.2001 р. // УК. – 2001 – № 84. 6. О внесении изменений в некоторые законодательные акты Украины (относительно функционирования платежных систем и развития безналичных расчетов) : Закон Украины от 18.09.2012 г. № 5284-VI [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.rada.gov.ua>. 7. Катюха К. О. Аналіз стану та розвиток ринку платіжних карток / К. О. Катюха, В. І. Успенко // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2012. – № 2 (18).